

IZRAZ NEGOTOVE ZAVESTI Pogled na sočasni slovenski roman

Razmišljanje o težnjah, ki kažejo na odstop od iskanja tehničnih pripovednih rešitev, ki so značilne za 80. leta in pomenijo v določenem pogledu vračanje k tradiciji pripovednega oblikovanja človekovega intimnega čustvenega sveta v socialno poudarjenem okolju sodobne bivanjske negotovosti, vključuje ob pogledu na posebej pomembne romane, izšle v najnovejšem času, tudi predstavitev besedil najmlajše generacije slovenskih pisateljev, med drugimi Aleša Čara (*Pasji tango*), Andreja E. Skubica (*Fužinski bluz*), Katarine Marinčič (*Prikrita harmonija*), Ferija Lainščeka (*Trik z vrvjo*) in Matjaža Pikala (*Drevored ljubezni in vojne*).

slovenski roman 2000–2002, žanr, tradicionalni roman, bivanjska negotovost, urbani prostor, A. Čar, *Pasji tango*, A. E. Skubic, *Fužinski bluz*, K. Marinčič, *Prikrita harmonija*, F. Lainšček, *Trik z vrvjo*, M. Pikalo, *Drevored ljubezni in vojne*

The author examines the tendencies that exhibit a deviation from searching for the technical narrative solutions typical of the 1980s and, in some respect, indicate a return to the tradition of portraying the intimate human world in the socially emphasized environment of the contemporary existential uncertainty. She includes not only the most prominent recently published novels, but also presents texts by the youngest generation of Slovene authors, e.g., Aleš Čar (*Pasji tango*), Andrej E. Skubic (*Fužinski bluz*), Katarina Marinčič (*Prikrita harmonija*), Feri Lainšček (*Trik z vrvjo*), and Matjaž Pikalo (*Drevored ljubezni in vojne*), among others.

Slovene novel 2000–2002, genre, traditional novel, existential uncertainty, urban environment, A. Čar, *Pasji tango*, A. E. Skubic, *Fužinski bluz*, K. Marinčič, *Prikrita harmonija*, F. Lainšček, *Trik z vrvjo*, M. Pikalo, *Drevored ljubezni in vojne*

Pogled na sočasni slovenski roman je morda tvegano početje, saj je iz časovno odmaknjene opazovališča mogoče natančneje, predvsem pa bolj razumsko pretehtano določati formalne in vsebinske prvine besedil in presoditi njihovo izrazno (umetniško) moč. A naj mi bo kljub temu dano razmišljati o raznovrstnosti romanov, ki prihajajo iz tiskarn zadnja tri leta, okvirno med 2000 in 2002, ter vsaj nakazati obrise dogajanja v sočasnem slovenskem pripovedništvu te vrste.

Že na prvi pogled se pokaže velika raznovrstnost žanrov, tematske izbire, motivike in slogovnih variant, nekaj temelječih na klasičnih romaneskni oblikah,

nekoliko manj pa na eksperimentalnih pripovednih tehnikah, ki so se morda najbolj igrivo in samozadostno razživele v 80. letih 20. stoletja. Zelo privlačno je tudi dejstvo, da se v tem obdobju odpre več duhovno zanimivih obzorij najmlajših pisateljev, ki s svojimi začetnimi deli zarisujejo že razvidne značilnosti svojih literarnih poskusov, iskanj in pripovednoustvarjalnih izhodišč, v katerih se v epsko strukturo pogosto vpletajo prvine prilagodljivih sorodnih medijev.

Razgibano romaneskno dogajanje in njegovo miselno ter dogajalno vrelišče, boljše dogajalno motivacijo, povezujem s potrebo po umetniškem besednem oblikovanju človeške intimne stiske, polne negotove zavesti o sebi, o (preteklem in sedanjem) času in o stanju sveta, torej vsega območja človekovega okolja in njegove konstantne in za umetniško ustvarjanje vedno inspirativne kaotičnosti.

Med tradicionalnimi ali klasičnimi oblikami romana je v tem času nastalo nekaj variant družinskega in razvojnega, s tema izhodiščema povezanega psihološkega ali ljubezenskega romana, oblikovanega tudi v memoarski oziroma osebnoizpovedni obliki, ki intimno doživljanje pripovedovalca ilustrira s široko analitično oblikovano časovno panoramo družbenega ali zgodovinskega dogajanja.

Med tovrstnimi besedili izstopa roman Katarine Marinčič *Prikrita harmonija* (2001) z značilno pisateljico težnjo po pretanjenem izrazju v odkrivanju podobe vznemirljivega odmaknjenege časa vročičnih iskanj medsebojnih čustvenih in družinskih povezav v socialnem in duhovnem ozadju začetka 20. stoletja. V gosti pripovedni mreži se prepletajo retrospektivne in spominske scene, razmišljanja, sklepanja in avktorialni komentarji o ljudeh in dogodkih, ki odslikavajo starožitnost dogajalnega okolja, razpetega med svetovljanstvom in domačijskim meščanskim svetom ter njegovo periferijo.

Oživljena podoba meščanskega okolja in osamljenega, z nostalgicnim hrepenenjem po bližnjiku obremenjenega človeka v njem doživi svojo portretno študijo v poetičnem romanu Jožeta Hudečka *Gluhota* (2001), v katerem rastejo motivi mestne preteklosti od popotresnih časov do denacionalizacije. Roman združuje občudujoči opisi prostora, tenkočuten pogled v duševne tokove in blodnje osrednjega junaka zgodbe in z njim povezano skrivnostno vzdušje dogajanja z nadihom srhljivosti. Protagonist romana *Gluhota* je v resnici poznavalski opazovalec in uživač, natančni analitik osamele duše, občudovalec molčečih prič preteklosti, ki mu pripoveduje skrivnostne zgodbe.

V podobno območje sodi tudi roman Jožeta Snoja *Gospod Pepi* (2000), ki s perspektivo spomina na otroštvo in mladost odkriva vertikalno razčlenjeno obzorje dogajanja med drugo svetovno vojno in desetletja po njej. Snojeva pripoved z menjavanjem asociativne tehnike in igrive ekspresivne portretnosti poustvari dinamično ozračje duhovnih in čutnih pretresov v človekovi zavesti in tako na izrazito subjektiven način oblikuje temo vojne in povojne rasti.

Literarno vedno znova živo temo spominov na otroštvo oblikuje tudi roman Miha Mazzinija *Kralj ropotajočih duhov* (2001), ki je samosvoja, z iskrivim humorjem napolnjena vrsta pripovedi o trzajočem odraščanju s komično ikonografijo

socialističnega družbenega obredja v ozadju in temu prilagojene človeške narave, povezane z živahno podobo socialnih okoliščin železarskih Jesenic. Tematiko dopolnjujejo motivi sočasne glasbe, filma, spolne revolucije in mamil, ki v zavesti dvanajstletnega junaka povzročajo negotovost in sprožajo času ter rasti ustrezne fantazijske zgodbe, drobna hrepenenja in z gledovanje po modnih vzorih. Poudarjeno izstopajo dialoški deli pripovedi, ki gradijo zvočno in slikovno dinamiko besedila in so usmerjeni v anekdotičnost dogodkov in stanj, značilnih za humoriistično prozo. Leto pred tem objavljeni Mazzinijev roman *Telesni čuvaj* (2000) je oblikovan kot parodija kriminalke oziroma srhljivke z vsemi značilnostmi žanra in še z nekaterimi mazzinijevskimi prvini, z duhovitimi komentarji in »akademskimi razmišljanji« glavnega junaka, ki presegajo standarde literarnih in filmskih modelov te vrste. Tudi junaka tega romana zaznamuje spomin na mladost (tokrat grozljiva varianta), ki ga – zapleteni in napeti pripovedi ustrezno – oblikuje kot psihopata in misleca z ubijalskim nagonom in nabrušenimi čutili ter s skritim potencialom za sentiment. V slovenski prozi eden izmed redkejših primerov akcijskega romana.

Zgodba o tesnobnem, a vitalnem povojnem otroštvu je tudi roman Janija Virka *Smeh za leseno pregrado* (2000), ki je kot psihološka razvojna varianta oblikovan v tehniki spominske retrospektive, za katero je značilen tenkočuten pripovedovalec, izstopajo pa tudi karikirani liki kot odsev tipičnih povojnih okoliščin, zaznamovanih s socializacijo življenja. Učinkovitost Virkove pripovedi je v prepletanju verizma in toka zavesti, zunanjega dogajanja in zapisa »notranjega časa«, podteksta, v katerem se pripoved razrašča do največje izrazne moči in stilne razsežnosti, predvsem z ekspresivnostjo, oblikovanjem impulzivnih izrazov otrokovih misli in s pogosto mimičnostjo, ki ilustrirajo fantovo drznost, naveličanost ali mladeniško nestrpnost ter željo po pomembnosti in avanturi.

V okvir tematike spominov na otroštvo spadata tudi memoarska romana ameriške Slovenke Mare Cerar Hull *Pot molka* (2002) in Nade Matičič *Njeno dolgo potovanje* (2002). Prvi z odkrivanjem negotove povojne usode mladega dekleta, hčerke ubitega domobranca, drugi z zanimivim prepletanjem ali bolje stapljanjem dveh doživljajskih obzorij, otroškega in starostnega.

Vrsta zgodovinskega romana, ki vsebuje miselno, čustveno in etično motivacijsko panoramo dogajanja, je v tem obdobju doživela močno ekspresivno literarno stvaritev v romanu Draga Jančarja *Katarina, pav in jezuit* (2000), besedilu, ki v triptih pripovednega dogajanja vnaša sugestivno povezanost pripovednih (z napeto, obratov polno in dramatično ljubezensko zgodbo), likovnih (učinkoviti prizori, ki posnemajo za baročno slikarstvo značilne kompozicijske prvine – široka scena, množični prizori) in zvočnih elementov: menjavanje oziroma prepletanje vodilne in dveh spremljevalnih stavčnih melodij, kar je značilnost polifonične in kontrapunktične baročne glasbe, s čimer je v slogu besedila poudarjeno duhovno in čustveno ozadje dogajanja. Prepletanje opisnih linij, pripovednikovih komentarjev, notranjih monologov in melodičnih zapisov liričnih stanj povsem ustreza vsebini pripovedi, v

kateri se v različnih povezavah prepletajo tri individualne usode. Kot v baročni fugi tudi v romanu tako ustvarjena celovitost med seboj prepletene teksture daje močan dramatičen vtis. Roman *Katarina, pav in jezuit* je izjemno pripovedno delo.

Tudi vojni roman dobi kot zgodovinski roman novo formalno in vsebinsko varianto s prepletom zgodovinskih virov in pričevanj ter usodne avanture fiktivnih literarnih oseb v besedilu Miloša Mikelna *Poročnik z Vipote* (2002). Roman pripoveduje o 2. svetovni vojni. V besedilu, ki sicer oblikuje že mnogokrat zapisano tematiko, se odkriva novo pretresljivo literarno doživetje, obogateno z modrostjo odmaknjenega pogleda (v nasprotju z mnogimi preteklimi romani o tem času) in nepresežene ranljivosti (s katero na nov način oživlja grozljivo nesmiselnost človeškega medsebojnega uničevanja). Za pripoved je značilna dogajalna dinamičnost, povezana z nepredvidljivostjo usode glavnega junaka, obveščevalca, skrivača, partizana in dvojnega agenta. Živahno prepletanje stvarnih vojnih poročil, ironičnih dialogov in notranjega monologa ustvarja napet, vznemirljiv tekst.

Kot stranska proga psihološkega romana je posebej za mlajše pisatelje značilna oblika urbanega ljubezenskega romana, pogosto cepljenega s kriminalko ali z varianto zgodbe o usodi socialno neprilagojenega človeka (ali skupine). To so tri najpogostejše oblike sodobnega romana vsaj na videz lažjega žanra, v katerem odsevajo na novo oblikovane teme socialne kritike – bolj kot ne v obliki posmeha, fantazijskih prisposod ali erotičnih in vojaških avantur. Poleg Mazzinijevega romana *Telesni čuvaj* v to območje spada tudi Vinka Möderndorferja *Predmestje* (2002), katerega pripovedni ritem raste od lahkega, z vulgarnim jezikom označenega sloga h komičnim prizorom z opisnim pretiravanjem v ponavljajočih se detajlih. Značilni so nagli prehodi med avktorialnimi deli besedila in pogostimi zapisi notranjih monologov in dialogov, ki odkrivajo plitve duševne in umske lastnosti štirih osrednjih protagonistov zgodbe; ti sestavljajo kroniko učinkovito »kadrirane« obrobne socialne scene (očitno v zadnjih letih tudi sicer zelo privlačnega motivacijskega kroga za sodobno slovensko romanopisje). Roman kljub izzivalno grobim scenam ni brez poučne poante.

Z menjavo žanrov, predvsem z variiranjem lažjih oblik pripovedi, stopi v ospredje tip kriminalke z različnimi dodatnimi razsežnostmi: fantastike, igre, groteske in humorja s politično in moralno kritiko na račun sodobnega družbenega dogajanja in vloge posameznika v njem. Temo preskuša tudi Maja Novak v svojem satiričnem romanu *Mačja kuga* (2000), v katerem se na svojski način igra z duhovito zastavljenimi ugankami, simboli, miti in človeškimi ter živalskimi npravmi, razpotegnjenimi med resničnostjo in fantastiko. Besedilo z osnovnim vsebinskim jedrom zgodbe – izbruhom podjetništva – je spretno zakodirano in domišljiji skupaj s posmehljivim kritičnim pogledom ponuja odprto pogled v družbene, zgodovinske, značajske, moralne in tudi igrive jezikovne avanture. Roman zabava z domiselno kombinatoriko mitoloških, umetnostnih in zgodovinskih utrinkov v mnogih citatih in metaforah z nostalgичnimi in sanjskimi izmišljijami, asociacijami, nesmisli in banalnostmi, vse zaradi posmeha napuhu in dobrim načrtom s slabim koncem.

Klasična kriminalka s poudarjenimi prvinami psihološke srhljivke, kakršne ljubi filmski žanr, je pripovedni model tudi za roman *Sence v očesu* (2000) Matjaža Zupančiča, v katerem se v izbranem scenskem ozadju (bogato mestno bivališče in samotna počitniška hiša) skupaj s posebno dobro oblikovanimi dialogi dogajajo s filmsko dinamiko inscenirane skrivalnice (»povečava«, odmik razrešitve), v katerih imajo pomembno mesto cestne dirke in psihotična beganja med fantazijo in resničnostjo.

Drugi roman (sicer priljubljenega mladinskega) pisatelja Dima Zupana, *Žametni soj* (2000), navezuje pripovedno linijo »filozofske« burleske na humornost situacij in na fantazijske prisposode, le da tokrat »temno zvezdo smrti« (naslov Zupanovega prvega romana) zamenja »žametni soj sedmih vrat«. Pripoved zasleduje zgubljenega človeško bitje, žalostno-komično figuro, ki potuje od prisluškovanja lastni notranjosti k oživiljenim prikaznim, s katerimi odhaja v kratka domišljajska ali blodna potovanja in na koncu vstopi skozi ena od sedmih barvitih vrat človeške usode do uresničitve ljubezenskega dejanja in do zasluženih vrat k črni svetlobi žametnega soja smrti.

Psihološki roman v obliki kriminalke z etičnimi naglasi v pogledih na sodobno življenje s kritiko medijskega in političnega karierizma je pisatelj, igravec in režiser Metod Pevec oblikoval v romanu *Večer v Dubrovniku* (2002). Kriminalka (ki je v dogajalnem pogledu zelo filmična) ves čas poteka v slogu psihološkega romana in ustrezne družbene in moralnokritične zgodbe. V ospredju je kot najpomembnejše gibalno dogajanja intimni svet literarnih junakov, katerih dejanja označuje splet občutljivejših razmišljanj o medčloveških stikih, celo o svobodi in o vrednosti in smislu življenja. V odkrivanju storilca se vpletajo zgodbe o duševnih stiskah, zapuščenosti in popolni odtujenosti ter o odrešujoči bližini in izpovedi. Tekst bi lahko imenovali tudi sentimentalna kriminalka. Za ta tip romana prav tako velja, da v njem prikrito delujejo zakoni negotovega zavedanja o spodbudah za človekove odločitve. Čar raziskav zločina in odkrivanja storilca v tem romanu povečujejo detajli v dialogih, aluzije, nevsakdanje, pogosto z ironijo in skepsjo podložene življenjske modrosti, ki izžarevajo otožnost in sprjaznjenost, kar je v dramatičnem nasprotju s strastnim pehanjem v zgodbo vmešanih karieristov. Za žanr je tudi sicer značilno vnašanje strukturnih ali celo vsebinskih prvin filma, stripa, elektronskih medijev in preskušanih dramaturških značilnosti kriminalke z žanrsko preverjenimi literarnimi tipi in bolj ali manj domiselnimi postopki odkrivanja storilca. Pevec roman je zabaven, napet in vsebinsko izzivalen tekst.

Med potopisnimi romani so zaradi svojevrstne tematske kombinatorike zanimivi potopisi Matjaža *Pikala* (*Evropa 2000: igrivo bojišče narodov*, 2001, *Drevored ljubezni in vojne*, 2001, *Palčica*, 2002). Prvi in tretji roman sta povezana s športno temo, oba z nogometnimi tekmovanji (evropsko in svetovno prvenstvo), drugi roman je potopis s poti v Pariz, ki je v bistvu ljubezenski roman z idilično srečnim koncem med slovensko osamosvojitvijo. »Nogometni roman« *Evropa 2002: igrivo bojišče narodov* (tekmovanje v Belgiji in na Nizozemskem) je oblikovan kot

potopis z mozaično razpršenostjo, v kateri dogajanja ob nogometnih spominih in asociacijah spremljajo še bežna družabna srečanja skupaj z dogodivščinami, ki besedilo polnijo s humorjem, pedagoškim duhom in kritičnimi razmišljanji. Za pripoved sta značilna prepletanje reportažnega, informativnega in poetičnega zapisa in prepričljiva slikovitost ubeseditve situacij in portretnih skic, med katerimi so osebe iz literarnega, filmskega, likovnega, športnega in novinarskega sveta. Drugi »nogometni roman« *Palčica (Slovenska nogometna pravljica, Koreja 2002)* se od prvega razlikuje po igrivejšem izrazu in po prirejenu, literarizirani reportažnosti (spremenjena imena akterjev), odmik od poročevalske neposrednosti pa se kaže tudi v povezovanju patosa in humorja, pravljичnosti z naivnim nadihom ljudske epike ter z navijaškim navdušenjem, v katerem se modificira tudi jezikovna podoba pripovedi, ilustrirana s športnim izrazjem v »vmesnem« jeziku (med slovenščino in srbsčino/hrvaščino), ki se kot ponavljajoči se humoristični »prirastek« preseli tudi v zapisovalčev govor.

Roman *Drevored ljubezni in vojne* je hibrid dveh klasičnih tipov pripovedi, razvojnega in ljubezenskega romana: osnova pripovedi je osebnostna rast glavnega junaka romana od njegovih vznemirljivih študentskih let, ko zapusti domače družinsko okolje, do odhoda v Pariz, kamor sledi svojemu dekletu in otroško naivnim načrtom, da v tujini napiše roman in postane slaven pisatelj, do vrnitve domov, ko se oslavljen začne spominjati in približevati globljemu duhovnemu in čustvenemu doživljanju sveta. Nekakšna optimistična varianta modela Romeo-Julija v scenskem in časovnem okviru prelomnega družbenega dogajanja in slovenske osamosvojitve.

Pisatelj, glasbenik in nogometaš Pikalo je znamenit tudi zaradi romana *Modri e*, s katerim je povzročil in razširil pogostejšo in skrbnejšo uporabo zaščitne izjave o tem, da so vsi junaki v literarnem besedilu izmišljeni.

Najredkejša romaneskna forma v tem obdobju je fantazijski oziroma poetični roman. Značilnosti fantazijskega romana ima besedilo Ferija Lainščka *Trik z vrvjo (Roman o stepski melanholiji, 2000)*, domišljjsko zapletena pripoved, ki združuje prvine igre s poduhovljenim dramatičnim pogledom na človekovo usodo. Roman je akcijska, ljubezenska, psihološka, moralistična, filozofska, zgodovinsko-fantastična pa tudi humoristična pripoved. Dogaja se nekje med vzhodom in zahodom, med realisti – pohlepneži, koristolovci in zločinci, ki zlorabljajo, preganjajo in mučijo ljudi ter delajo vojne, in navideznimi klošarji, skrivnostnimi osebami, med katerimi je videc, ki čuti in sluti nadstvarnost. V sebi namreč nosi zanos vere, upanja in ljubezni. Kljub spretni motivacijski kombinatoriki in pisateljevi neusahljivi domišljiji je roman najzanimivejši prav v poglavjih s poetičnim in notranje napetim srhljivim vzdušjem, sicer preskušeno značilnostjo Lainščkovega romanopisja.

S poetičnim romanom je ponovno (kot ob romanu *Milovanje*) zbudila veliko pozornost Nina Kokelj z romanom *Sviloprejka, Povest o izgubljenem svetu (2002)*. Poetičnost pripovedi gradi na igrivem sestavljanju zgodb v brezčasju, v poudarjanju čustvenega in domišljjskega sveta junakinj, ki z intuicijo obvladajo življenjske

skrivnosti. Literarne osebe spominjajo na pravljica bitja ali na bitja iz starih ljudskih pripovedi. Slog pripovedi z ritmičnostjo in močno besedno figuraliko poudarja čutnost, sanjskost in slutenjskost obrednega dogajanja, ki pripoveduje o medčloveških stikih. Osebe družijo poganska nedeljivost z naravo, preseganje časovnih in prostorskih razsežnosti in omejenosti življenjskega trajanja. V tem pogledu je viden vpliv orientalskega duha in književnosti. Legende o zmagovitem in tolažilnem nagonu so zgrajene predvsem z večnimi in univerzalnimi, za umetniško in duhovno izraznost značilnimi simboli vode, ognja in zraka. Prisposobe izražajo živahno domišljijsko moč in poudarjajo vitalizem kot najopaznejšo poanto vse pripovedi.

Med poetične romane je mogoče uvrstiti tudi roman Mateta Dolenca *Morje v času mrka* (2000), ki je po vsebini blizu starodavni lirični pesnitvi o prvinskem utripu življenjskih tokov, o svobodi, ljubezni in lepoti, o nedoumljivih kozmičnih skrivnostih, ki jih prinašajo vetrovi, jate ptic in rib, potovanja nebesnih teles in omamnih rastlinskih dišav. Ob osnovni miselni votek Dolenčeve pripovedi so nanizani biseri svetovnih morskih zgodb (zavestna navezava na Hemingwayevo zgodbo *Starec in morje*), pomorskih potovanj in raziskovanj morja, ki se vpletajo v prijateljstvo med starcem in dečkom, utemeljenim z načelom medsebojnega bogatenja: izkušnje in spoznanja se odpirajo prvinsko naivnemu in v tej smeri življenjsko logičnemu sprejemanju (tudi navezava na Saint-Exuperyjevo pripoved *Mali princ*). Slikovito prepletenost pripovedi polni barvit prostor otoka s samosvojim bivanjem, v katerem veljajo posebne časovne zakonitosti, odvisne od duševnega razpoloženja, vetrov in ribiške sreče, pa tudi od protagonistovih domišljijških potovanj v literarne zgodbe, hrepenenjske vizije in blodnje, v katerih imajo glavno vlogo ženski liki, prebivalke »nevidnega nadstropja« nad njegovim bivališčem. Pripovedovalčeva ljubezen do otoka in njegovega arhaičnega, prvinskega prostora, »daleč od ponorelega sveta«, s posebnim opisnim razkošjem ustvarja pravo narodopisno plast besedila z neštevilnimi imeni za ribe, ptice in rastlinje, za opise obredov in družinskega življenja otoške skupnosti, ki živi zaprta v svoj samozadostni prostor. Najpoetičnejši del romana se navezuje na protagonistovo intimo, v kateri veljajo pravila umetniške domišljije, vizij in vabljeni klic hrepenenja ter lepote. Besedna skladnost pripovedi je povezana s podobo morja kot poganskega bitja, vseprisotnega sogovornika in nepredvidljivega izzivalca. Poetičnost se v tej navezi spremeni v dramatičnost (spopad z ribo velikanko), ki izzveni v sedmi dan, zaokrožen s domišljijškim prizorom predsmrtne sanjske vizije. Roman *Morje v času mrka* izžareva svojo moč s stikom med literarno in življenjsko resničnostjo, ki raste iz svobodne samote in globoke povezave z morjem in z bogastvom nedotaknjenih naravnih zakonitosti. Ribiči, morjeplovci in radoživi sanjači so ga gotovo še posebej veseli.

Med značilnostmi sodobnega slovenskega romanopisja so besedila, ki poskušajo privlačiti bralca z vznemirljivimi motivi nasilja, spolnosti, drog, kriminala pa tudi popularnih motivov športa in glasbe. Ta besedila neredko spadajo bolj v krog

splošnega kulturnega dogajanja, tako kot t. i. terapevtski roman, ki ima v socialnem in psihološkem pogledu sicer tehtnejše in izrazno močnejše mesto. Seveda je omenjena motivika tudi odsev življenjske dejanskosti, ki jo romaneskna književnost vsrkava in oblikuje v verističnem slogu, s sarkastičnimi izzivi in v zvezi s tem tudi s kritičnimi poantami.

V to območje spadajo romani s temo neprilagojenega mladega človeka, vpetega v sence preteklosti, kaotično sedanjost in nejasno prihodnost. Tema se na odkrit, neposreden način oblikuje v enem od terapevtskih romanov, kjer lahko preberemo naslednjo pomenljivo in ilustrativno misel, izrečeno po pripovedovalčevem poletu z jadralnim padalom, na katerem se padalcu najprej vsiljuje misel na samomor, konča pa se s poanto ob varnem pristanku: »Ni kaj, na dnu sem domač.« (Tomaž Kosmač, *Žalostno, toda resnično*, 2000.)

Romani o neprilagojenem junaku našega časa izbirajo označene dogajalne prostore (praviloma so to urbana naselja), pogosto so to skupne zabave, glasbene ali športne prireditve, ob katerih se pokažejo socialne in čustvene stiske in nebržnost okolice. Pripoved te vrste je bojovita, se ironično odmika, išče groteskne izzive, se predaja erotičnim avanturam, telesnim nevarnostim in neusmiljeno grabi po preživetju.

Tak je roman *Pasji tango* (2000) mladega pisatelja Aleša Čara. To je zgodba o tankočutnem mladeniču, ki se nadvse rad zviže v embrionalno lego ali ponikne v varno kapsulo svojega telesnega in duševnega bivanja, hkrati pa je poln radoživosti in iskrive, nezadržne impulzivnosti. Pripoved z ironičnega odmika opazuje njegovo osebo v nizu vznemirljivih akcij, ki potekajo od robne situacije k vedno močnejšim zapletom in nerešljivim, grotesknim izzivom, v katerih junak doživlja slikovite intimne metamorfoze. Vrtinec dogajanja, v katerega posegajo karikirane scene mestnega življenja, je v tem besedilu oblikovan tako kot v Čarovem prvem romanu *Igra angelov in netopirjev*, v obliki zelo funkcionalnega virtuoznega sloga z razkošnimi besednimi figurami, v ostrem dogajalnem ritmu s kratkimi, sunkovitimi prizori, naglim menjavanjem kratkih dialogov in akcijskih scen, povezanih z umirjenimi intervali liričnih stanj junakovega intimnega čutno-čustvenega bega vase, v zaprt in varen prostor kapsule ali v vseskozi prisoten svet narave. Ti pasusi vsebujejo sekvence z največjim estetskim nabojem, prave kaskade romantičnih asociacij: spomin na otroštvo, podobe nadrealističnih potovanj, raziskovanje junakove negotovosti in nazadnje tudi značilne čaravske blodnje, objestne in osupljive fantazijske odslikave, ki spominjajo na slike Hieronymusa Boscha, vzornika nadrealistov.

Kljub okvirni grotesknosti besedila iz navidezne anarhije presevajo junakovi ideali: predvsem izstopajoče popolno sožitje z naravo, hrepenenje po ljubezni ali vsaj po iskreni človeški bližini, po mirnem sanjarjenju in varnosti. Ideali so seveda takoj, ko so nakazani, skrbno prekriti z obrambnim pasom ironije, z nagajivo ravnodušnimi komentarji, besedno in miselno igrivostjo, duhovitostjo, jasno razpoznavnimi stilnimi in pomenskimi znaki Čarove proze. Značilni literarni junak,

oblikovan s čutno impulzivnostjo in samosvojo dražljivo domišljijo, hkrati pa tudi s skrbno pretehtano racionalno obvladanostjo, je tudi zaradi široke tolerantnosti njegove »dušice«, občutljivosti in nepredvidljivosti, odpornosti in samoironičnosti neke vrste kultni junak svoje generacije.

V poglavje »neprilagojenih« spada tudi roman *Fužinski bluz* Andreja E. Skubica (2001), ki pripoveduje o zaokroženi podobi socialno in nacionalno pisane človeške skupnosti. Močno prevladujoča lastnost besedila je njegova jezikovna podoba, vgrajena v pripovedno strukturo mozaičnosti: variante govornega jezika dopolnjujejo še mnoge anekdote, grafiti, citati (iz некоč priljubljenih pesmi), kar ustvarja notranji ritem v povezovanju govornih fragmentov s fragmenti dogajalnih scen in prostorov ter komičnih, šokantnih, nevarnih in tragičnih dogodkov med fužinskimi prebivalci. Močne dramatične zgodbe v vsem romanu prekriva gostota jezikovnih variant, ki odkrivajo narodnostne, socialne in psihološke vibracije v zahtevnem okolju človeškega sobivanja. Tudi junaki tega romana so v vsakdanjem spopadanju z elementarnimi zahtevami lastnega življenja in življenjskega okolja junaki našega časa in sočasnega slovenskega romana.